

Geef warmte de leiding

Positionpaper van Natuur & Milieu d.d. 1 december 2019

Marjolein Demmers, directeur Natuur & Milieu: “Warmtenetten zijn beter voor het klimaat dan een gasgestookte cv-ketel en verminderen de vraag naar Gronings gas. Warmtenetten kunnen een hele goede oplossing zijn als de duurzaamheid goed is geregeld. Wij roepen gemeenten, warmtebedrijven, verhuurders en de rijksoverheid op om meer warmtenetten te realiseren en warmte de leiding te geven. Samen kunnen wij in 2030 minstens 1,2 miljoen woningen voorzien van warmte uit warmtenetten”.

Waarom

Nederland staat voor een ongekennde opgave: de verduurzaming van ons energiesysteem en het terugdringen van de uitstoot van CO₂. Ook wordt de aardgaswinning in Groningen afgebouwd vanwege de aardbevingen.

De Nederlandse regering ambieert een klimaatneutrale en aardgasloze gebouwde omgeving in 2050. Voor de periode tot 2030 zijn de belangrijkste afspraken om te komen tot een duurzame gebouwde omgeving beschreven in het Ontwerp Klimaatakkoord. Een enorme groei van warmtenetten voor het verwarmen van woningen en gebouwen is daarin een belangrijk onderdeel. Dat is goed nieuws voor het klimaat.

Naar 1,2 miljoen woningen aan een warmtenet

Warmtenetten vervoeren warm water naar woningen, gebouwen en bedrijven om daar ruimtes en tapwater te verwarmen. Warmte uit warmtenetten wordt ook wel stadswarmte genoemd. Natuur & Milieu streeft naar minstens 1,2 miljoen woningen met een aansluiting op een warmtenet in 2030.

De vier voordelen van warmtenetten

Warmtenetten kunnen diverse voordelen hebben, de belangrijkste zijn:

- **Makkelijk en zeker:** geen eigen verwarmingsketel meer in huis, dat bespaart ruimte en geld. Het is altijd warm. Wetgeving beschermt consumenten tegen een te hoge prijs en garandeert de beschikbaarheid van warmte.
- **Lokaal:** de warmte komt uit de regio.
- **Veilig:** dankzij een warmtenet heb je thuis geen aardgas meer nodig. Geen kans meer op een gaslek.
- **Duurzaam en gasloos:** De woning kan van het gasnet af. De CO₂-uitstoot van warmtenetten is lager dan die van de cv-ketel. In de toekomst kunnen warmtenetten klimaatneutraal en duurzaam zijn, nu is dat helaas nog niet vaak het geval.

De route naar 1,2 miljoen

Die 1,2 miljoen woningen krijgen niet vanzelf een aansluiting op een warmtenet. Individueel overstappen van de cv-ketel naar een warmtenet kan niet. Groene consumenten kunnen deze transitie dus niet trekken. Dat is aan andere partijen.

Er zal een warmtenet aangelegd moeten worden om de warmte naar de woning te kunnen vervoeren. Daarvoor is een behoorlijke investering nodig die alleen wordt gedaan als er voldoende zekerheid is over vraag en aanbod. Gemeenten kunnen in hun warmteplannen voor wijken de keuze maken voor een warmtenet en zo zorgen voor vraag naar warmte. Ook woningbouwcorporaties en bewonersorganisaties

kunnen zorgen dat de vraag tot stand komt. Zekerheid over het aanbod moet komen van bedrijven, bijvoorbeeld van ontwikkelaars van nieuwe duurzame bronnen met aardwarmte (warmte uit de ondergrond: geothermie of warmte-koude-opslag), zonnecollectoren (zonnewarmte) of aquathermie (warmte uit oppervlaktewater, riool/afvalwater, drinkwaterproductie).

Vier uitdagingen

Natuur & Milieu ambieert 1,2 miljoen woningen met een aansluiting op een warmtenet in 2030. Er is veel duurzame warmte¹. Maar de groei komt er niet vanzelf. Vraag en aanbod moeten zeker zijn voordat een partij een nieuw warmtenet gaat aanleggen of een bestaand net zal uitbreiden. Om de groei te versnellen moeten volgens Natuur & Milieu vier uitdagingen worden aangeaan:

- **Duurzaamheid.** Nu zijn de meeste warmtenetten nog niet duurzaam; fossiele energiecentrales, biomassacentrales, bedrijven zijn belangrijke leveranciers van warmte voor warmtenetten. Volgens het Trendrapport Warmte (ECN, 2017) is ongeveer driekwart van de geleverde warmte afkomstig van fossiele elektriciteitscentrales (gas, kolen) en gasgestookte hulpketels. Stakeholders geven een 5,2 voor duurzaamheid op een schaal van 1-10 en 63% vindt duurzaamheid een belangrijke factor voor draagvlak. Natuur & Milieu vindt dat alle warmtenetten duurzaam moeten zijn². Warmtebedrijven met onduurzame warmtenetten zullen hun netten moeten verduurzamen. In de Warmtewijzer van Natuur & Milieu op de volgende pagina kunt u lezen aan welke principes een duurzaam warmtenet moet voldoen.
- **Betere wetgeving.** Wijziging van de Warmtewet is hiervoor op korte termijn de belangrijkste stap, want de rijksoverheid bereidt de aanpassing van de Warmtewet nu voor. Natuur & Milieu vindt dat de nieuwe Warmtewet o. a. duurzaamheidseisen moet stellen aan warmtenetten.
- **Draagvlak.** Het moet voor (toekomstige) klanten duidelijk zijn dat een warmtenet een goede keuze is en hoe de warmtebron gebruikt moet worden. Dat kan alleen als duurzaamheid, flexibiliteit, transparantie en tarieven goed geregeld zijn in de nieuwe Warmtewet. Verder is van groot belang dat de voordelen van warmtenetten beter onder de aandacht worden gebracht door onafhankelijke partijen. Tot slot kan het draagvlak verbeteren wanneer de omgeving betrokken wordt bij plannen voor warmtenetten.
- **Vraagzekerheid.** Gemeenten krijgen de regie bij de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en zullen wijkplannen maken voor de overgang van aardgas naar een alternatief. Deze plannen (en die van corporaties) zijn cruciaal omdat ze zekerheid geven over de vraag.

Op de volgende pagina gaan we nader in op duurzaamheid en de Warmtewet.

¹ PBL schat het aanbod op lange termijn op 297-1352PJ per jaar. PBL schat de totale jaarlijkse vraag op lange termijn op 350 PJ, waarvan 165PJ voor woningen. Een woning gebruikt nu gemiddeld 42 GJ per jaar (Milieucentraal (verwarming plus warmwater)). 1PJ staat gelijk aan 1 miljoen GJ.

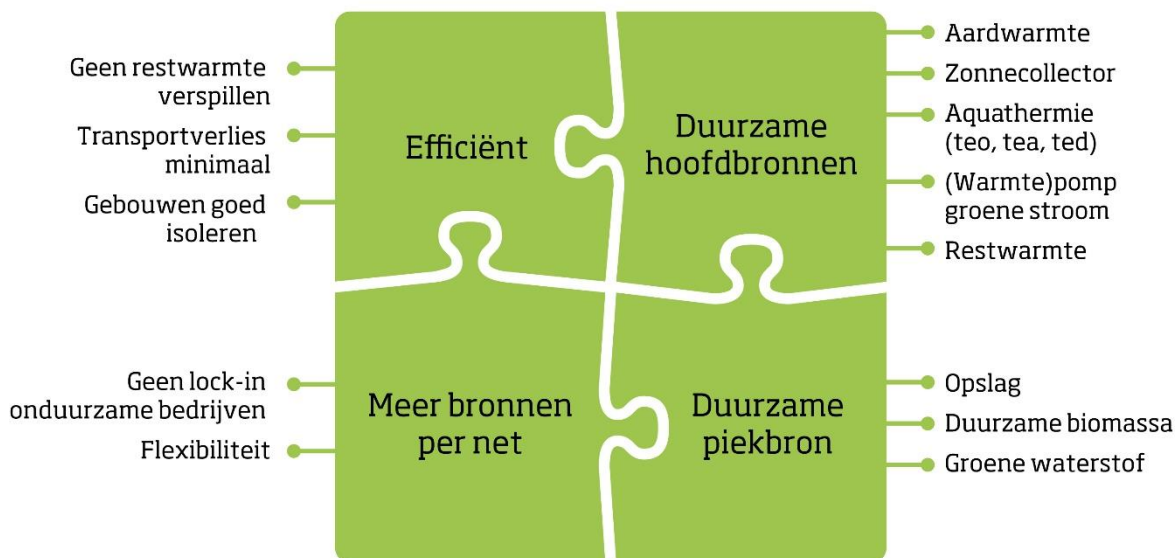
² Duurzaam is een breder begrip dan klimaatneutraal of hernieuwbaar. Bij duurzaam streven we naar gesloten kringlopen en hebben bronnen en vervoer geen negatieve effecten op klimaat, biodiversiteit, bodem, water en lucht.

Warmtewijzer van Natuur & Milieu

In deze Warmtewijzer kunt u zien dat er vier duurzaamheidsprincipes zijn voor warmtenetten. Alleen een warmtenet dat voldoet aan alle vier principes is volgens Natuur & Milieu een duurzaam warmtenet.

WARMTEWIJZER VAN NATUUR & MILIEU

DUURZAAM WARMTENET

Vier duurzaamheidsprincipes van de Warmtewijzer

Het is vanzelfsprekend om bij het maken van plannen en besluiten tot investeringen rekening te houden met ambities en vereisten voor de toekomst. Investeringszekerheid en duurzaamheid gaan hand in hand. Lock-ins met fossiele bronnen, afvalverbrandingsinstallaties die afhankelijk worden van afvalimport of biomassacentrales moeten worden voorkomen of worden verminderd. Wat dan wel?

Efficiënt

Op de eerste plaats komt natuurlijk besparing, zowel bij productie als bij transport en ook bij de klant. Teveel bedrijven lozen warmte naar lucht en water, ook in regio's met warmtenetten. Dat is energieverspilling die vaak onnodig is. Als bedrijven die warmte niet zelf kunnen benutten, kan een deel van die warmte goed benut worden voor het verwarmen van gebouwen en woningen. Ook bij transport van warmte gaat volgens ECN gemiddeld een kwart van de warmte verloren. Isolatie van de leidingen is dus van groot belang. Isolatie is ook bij woningen en gebouwen belangrijk omdat de warmtevraag fors verminderd kan worden door isolatie van de schil. Tot slot is het voor een efficiënt warmtenet van belang dat de temperatuur van de bron (aanbod) en vraag optimaal zijn afgestemd.

- **Efficiënt:** een duurzaam warmtenet gebruikt de beschikbare restwarmte, minimaliseert het transportverlies en heeft afnemers in goed geïsoleerde gebouwen.

Meer bronnen per net

Als meerdere bronnen warmte leveren aan hetzelfde net ontstaat flexibiliteit en kunnen lock-ins en afhankelijkheid van 1 bron vermeden worden. Verduurzaming van het net kan dan stapsgewijs plaats vinden doordat de minst duurzame bron wordt uitgefaseerd en nieuwe duurzame bronnen warmte gaan

produceren. Bij een net met meerdere bronnen is het denkbaar dat er keuzemogelijkheden voor consumenten zijn.

- Meer bronnen per net: een duurzaam warmtenet heeft –indien mogelijk- meer dan 1 (hoofd)bron.

Duurzame hoofdbronnen

Duurzame hoofdbronnen (basislast) voor warmtenetten zijn bronnen die hernieuwbaar en langdurig beschikbaar zijn, geen CO₂ uitstoten en geen andere negatieve effecten veroorzaken. In netspecifieke verduurzamingsplannen kan uitgewerkt worden hoe en wanneer het betreffende net gevoed wordt door duurzame hoofdbronnen.

- Duurzame hoofdbronnen: een duurzaam warmtenet heeft aardwarmte, zonnecollectoren, aquathermie, warmtepomp op groene stroom, en/of restwarmte³ als hoofdbron.

Duurzame piekbron

Duurzame piekbron is de bron die op hele koude dagen wordt benut voor extra warmteproductie. Ook hiervoor is duurzaamheid een vereiste maar vanwege de kleinere schaal en de kortere productietijd zijn er andere opties.

- Duurzame piekbron: een duurzaam warmtenet heeft opgeslagen duurzame warmte (wko / warmte uit overschotten elektriciteit), duurzame biomassa/biogas⁴, groene stroom of groene waterstof als piekbron.

Warmtepact

Op 18 juli 2019 sloot Natuur & Milieu een Warmtepact met de provinciale natuur- en milieufederaties en 5 warmtebedrijven om de verduurzaming en de groei van warmtenetten te versnellen. De deelnemende bedrijven vertegenwoordigen samen ongeveer 75% van de warmtemarkt en gaan plannen maken voor de verduurzaming van hun warmtenetten, warmte-etiketten invoeren. In 2040 zullen al hun warmtenetten duurzaam zijn conform de definitie in de Warmtewijzer.

Warmtewet 2.0

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat is een herziening van de Warmtewet aan het voorbereiden. Natuur & Milieu participeert in de werkgroep verduurzaming warmtenetten die adviseert over de Warmtewet 2.0.

De inzet van Natuur & Milieu voor de Warmtewet 2.0 is:

- Verduurzamingsnormen voor de CO₂-uitstoot, aandeel hernieuwbare warmte, efficiency (incl. tijdspad)
- Invoeren van een prikkel om uitkoppeling van restwarmte te stimuleren
- Verplichting tot publicatie van warmte-etiketten per net
- Verplichting tot verduurzamingsplannen voor ieder net met als doel in 2040 duurzame hoofdbronnen
- Streven naar minimaal 2 bronnen per net
- Referentie voor maximumprijs (NMDA) aanpassen en warmtetarieven loskoppelen van aardgasprijs
- Garantierегeling voor financiële risico's bij de verduurzaming van bestaande warmtenetten of de aanleg van een nieuw duurzaam warmtenet. Dit zou via een fonds of collectieve verzekering geregeld kunnen worden, deels gefinancierd door de sector en aangevuld door het Rijk.

³ Restwarmte die geen efficiëntieverlies in het hoofdproces veroorzaakt en/of extra fossiele brandstofinzet vergt

⁴ Voor een nadere uitleg over duurzame biomassa verwijzen we naar de [biomassavisie](#) van Natuur & Milieu